پزشکیان در اولین بروزجدی رسانه‌ای خود پس از تایید صلاحیت در انتخابات چه پالسی به بدنه اجتماعی‌اش داد

نه فرشته‌ام نه شیطان

زهرا طیبی
خبرنگار گروه نقد روز

اولین گفت‌وگوی ویژه خبری مسعود پزشکیان، اصلاح‌طلبان را ناامید که نه ولی به این واقعیت نزدیک کرد که حداقل پزشکیان قرار نیست پدیده انتخابات تیرماه باشد. شاید برای قضاوت در مورد اینکه قرار است با چه مسعود پزشکیانی مواجه باشیم هنوز زود باشد، اما فرصت تبلیغات دوهفته‌ای کوتاه‌تر از آن است که پزشکیان فرصت آزمون و خطا داشته باشد، او باید در این فرصت کم رای جذب کند و موج اجتماعی به راه بیندازد. موقعیت پزشکیان در انتخابات با دیگر رقبا متفاوت است و او سبد رای ثابت و مشخصی ندارد که بتواند بر دیگر رقبا پیروز شود. با این همه بعد از گفت‌وگوی ویژه خبری احتمال اینکه پزشکیان بتواند یک موج اجتماعی بسازد تا رای جذب کند، تا حد زیادی کاهش پیدا کرد. پزشکیان از کلی‌گویی عبور نکرد و صحبت‌هایش هم رادیکال نشد تا آنجا که نقد برخی از اصلاح‌طلبان را نیز به همراه داشت.

پزشکیان روحانی ۹۲ نیست

«آقای عابدینی اشکال ندارد که یک کلمه از صداوسیما بگوییم، صداوسیما برای همه ماست دیگر؟ رسانه ملی است، دیگر؟ ای‌کاش اینجا هم عدالت بود.» این بخشی از صحبت‌های حسن روحانی در اولین گفت‌وگوی ویژه خبری خود در ۶ خرداد ۹۲ است. در همین گفت‌وگوی ویژه خبری بود که روحانی «کلید تدبیر و امید» را مقابل دوربین نشان داد و گفت همه مشکلات کشور را حل خواهد کرد و گفت مساله هسته‌ای هم حل خواهد شد. روحانی گفت‌وگوی ویژه خبری را طوفانی شروع کرد. مجری گفت‌وگو را به چالش کشید و تلاش کرد تا توجه افکار عمومی را به خود جلب کند. روحانی می‌دانست چهره شناخته شده‌ای در میان مردم نیست اما همین چالش‌ها و جنجالی‌کردن فضا موجب شد، توجه افکارعمومی به او جلب شود. او توانست با این تکنیک‌ها موج اجتماعی ایجاد کند. فضایی که اگر بخواهیم آن را با اولین گفت‌وگوی خبری پزشکیان مقایسه کنیم به نتیجه چندان مطلوبی نمی‌رسیم. پزشکیان در اولین گفت‌وگو بیشتر در قامت یک نماینده مجلس حاضر شد تا نامزد انتخابات ریاست جمهوری. او نه‌تنها در حرف‌ها و اظهاراتش از کلی‌گویی خارج نشد، حتی اظهارات جدیدی نداشت که افکارعمومی تصور کند قرار است با نامزد ویژه‌ای طرف باشد. او در کلی‌گویی‌های خود وارد جزئیات مشکلات معیشتی و اقتصادی نشد. پزشکیان می‌توانست از قالب موضوع برنامه خارج شود و روی موضوعات اجتماعی و فرهنگی متمرکز شود. پزشکیان ترجیح داد بیشتر یک چهره معتدل از خود ترسیم کند تا اینکه در قالب یک اصلاح‌طلب درچهارچوب ظاهر شود. فاصله او با حسن روحانی ۹۲ که نامزد نیابتی اصلاح‌طلبان بود، بسیار قابل توجه است. نمی‌توان او را با روحانی ۹۲ مقایسه کرد. پزشکیان بیشتر از آنکه به روحانی ۹۲ شباهت داشته باشد، بیشتر در قامت سعید جلیلی ۹۲ ظاهر شد. جلیلی در اولین گفت‌وگوی ویژه خبری در خرداد ۹۲ اشاره کرد که «قرار نیست در اقتصاد هرروز نگاه‌های متفاوت شکل بگیرد، می‌بایست آنچه قانون شده و سیاست‌کلی نظام شده اجرا شود.» اظهارات تک خطی، اتکا به کلی‌گویی‌ها و عدم تلاش برای ایجاد موج اجتماعی، از جمله محورهایی بود که در صحبت‌های جلیلی مطرح شد.

قرار نیست برنامه ارائه دهیم

«سیاست‌های کلی ابلاغی رهبرانقلاب»، «لزوم دنبال کردن برنامه هفتم توسعه»، «تغییر ندادن ریل دولت»، کلیدواژه‌های پرتکراری بود که در اولین گفت‌وگوی ویژه خبری مسعود پزشکیان از جانب او مطرح شد. پزشکیان تقریبا در پاسخ به هر سوالی که درباره برنامه‌های اقتصادی دولت احتمالی او می‌پرسیدند، تاکید می‌کرد: «قرار نیست برنامه جدید بنویسیم و قرار نیست سیاست‌های جدیدی در کشور اجرا کنیم، هر دولتی که می‌آید باید برنامه‌های موجود را اجرایی کند.» به‌نظر می‌رسد پزشکیان تلاش کرده روی این موضوع بایستد که قرار نیست با حضور او در دولت همه‌چیز به یک باره تغییر کند و با اتفاق ویژه‌ای طرف باشیم؛ چراکه هم برنامه مشخص است و هم راه و روش و ما فقط باید اجرا کنیم. اجرای برنامه‌های توسعه مطابق با سیاست‌های کلی، اگرچه یکی از اصول لازم و قابل توجه برای قوه مجریه است اما کافی نیست. با تکیه بر کلی‌گویی‌ها نمی‌توان مسائل کلان کشور را حل کرد. به‌نظر می‌رسد پزشکیان در حوزه اقتصادی ایده کلان و مشخصی ندارد و تلاش می‌کند با تکیه روی برنامه‌هایی که وجود دارد این ضعف تحلیلی را بپوشاند. امری که البته از نگاه مخاطب هم دور نمی‌ماند. تکرار مکررات ادامه راه دولت قبل و برنامه‌ای که از پیش مشخص شده این ضعف تحلیلی را نشان می‌دهد. پزشکیان حتی در مورد برنامه هفتم که به‌شدت روی آن تاکید می‌کند هم وارد جزئیات دقیق نمی‌شود و در پاسخ به این سوال که محتوای برنامه هفتم را برای تحقق اهداف سیاست‌های کلی کافی می‌دانید، می‌گوید: «چون محتوای برنامه هفتم را ندیدم نمی‌توانم قضاوت کنم.» و در ادامه تاکید می‌کند: «تصور من این است که دولت حتما کارکارشناسی انجام داده و این برنامه را به مجلس ارائه کرده است.» پزشکیان در پاسخ به این سوال صراحتا اعلام می‌کند برنامه هفتمی که روی اجرای آن تاکید کرده را کامل ندیده است. این امر عدم تسلط پزشکیان را در حوزه اقتصادی نشان می‌دهد و اثبات می‌کند او ایده‌ای برای برنامه‌های اقتصادی ندارد. ضعفی که اگر قرار بود تیم اقتصادی آن را بپوشاند، بهتر بود در قالب مشاوره اطلاعاتی در اختیار او قرار می‌گرفت. پزشکیان باید از اظهارنظر کارشناسی در حوزه اقتصادی عبور و روی مسائلی تکیه می‌کرد که در آن تسلط بیشتری دارد و می‌تواند توجه افکارعمومی را به خود جلب کند. علاوه بر این او چندباری در صحبت‌های خود به این موضوع اشاره کرد مسیر دولت سیزدهم را ادامه خواهد داد، اظهاراتی که برای طیفی که او را نماینده اصلاح‌طلبان می‌دانند، به ضد خود تبدیل می‌شود و بیشتر از اینکه پزشکیان را چهره اصلاح‌طلبی معرفی کند که قرار است خواست آنها را دنبال کند، چهره‌ای اصولگرا را ترسیم کرد که قرار نیست ریل دولت قبل را تغییر دهد. امری که می‌تواند ریزش قابل‌توجه آرای پزشکیان در طیف اصلاح‌طلب را به همراه داشته باشد.

خبری از آمار و ارقام نبود

اگر تمام اظهارات و صحبت‌های دوشنبه شب پزشکیان را بالا و پایین کنیم، تقریبا خبری از آمار و عدد و رقم نیست. درحالی‌که بحث حول موضوعات اقتصادی شکل می‌گیرد. وقتی قرار است در موضوعات اقتصادی اظهاراتی مطرح شود، ناگزیر از ارائه آمار و ارقام برای تدقیق مباحث اقتصادی هستیم و در ادامه نیز با استناد به آمار باید اشاره شود قرار است آمار و ارقام وضع معیشتی چه تغییری داشته باشد. پزشکیان اگرچه مدام تاکید می‌کند باید مطابق برنامه هفتم پیش رفت اما حتی وارد بندهای جزئی برنامه هفتم توسعه نمی‌شود، اشاره نمی‌کند قراراست چه اقداماتی برای رشد اشتغال سالانه تا ۳٫۹ درصد و رساندن نرخ تورم به ۹٫۵ درصد، صورت گیرد. اگرچه این موارد در برنامه هفتم مطرح شده اما لازم است دولت سازوکار رسیدن به این آمار از جانب دولت احتمالی خود مورد توجه قرار دهد.

حرف‌های غیررادیکال پزشکیان

پزشکیان در اولین گفت‌وگوی خود مطلقا رادیکال نبود. اظهارات او گرد و کلی و بیشتر با این تاکید بود که باید به مردم توجه کنیم. اگرچه گرفتن مواضع رادیکال و تندرو بودن، حسن به حساب نمی‌آید. اما در شرایطی که فضای سیاسی کشور انتخاباتی است، نامزد به‌عنوان یک چهره کمتر شناخته شده در انتخابات حضور دارد، بهترین راه برای جذب رای، مطرح کردن مشکلات اقتصادی، معیشتی و دغدغه‌های مردم با صراحت و تکنیکی است که افکارعمومی را متوجه آن نامزد کند. اگرچه افتادن در دام رادیکالیسم و زیاده‌روی در آن حتی در دوران انتخابات هم به نفع فضای سیاسی کشور نیست اما نامزد باید این هوشمندی را داشته باشد که ضمن مطرح کردن اظهارات کارشناسی، بتواند با اظهارات تند و تیز، توجه افکارعمومی را به خوب جلب کند تا این کلید واژه‌ها در ذهن افکارعمومی ثبت شود.

نقد و توجیه اصلاح‌طلبان از اظهارات پزشکیان

در میان طیف‌های سیاسی، نظرات در مورد گفت‌وگوی پزشکیان متفاوت بود. برخی شخصیت‌های اصلاح‌طلب تلاش کردند اظهارات او را توجیه کنند. محمد فاضلی در واکنش به صحبت‌های دوشنبه‌شب مسعود پزشکیان در توییتی اگرچه به عدم تسلط پزشکیان اشاره کرد، اما این عدم تسلط را به همه نامزدها تعمیم داد و نوشت: «آقای پزشکیان شما هم مثل بقیه نامزدها نمی‌توانید الان برنامه دقیق داشته باشید، حزب و تشکیلاتی نبوده که برنامه تدوین کند. رویکرد مهم است.» محمدرضا جلایی‌پور هم به ضعیف بودن صحبت‌های پزشکیان اشاره کرد و گفت: «اگرچه پزشکیان دیشب خیلی بهتر می‌توانست حرفش را بزند، ولی در همین مصاحبه این را با صراحت و صداقت نشان داد که قرار نیست اگر رای بیاورد با رهبری مقابله کند.» جلایی‌پور اگرچه تایید می‌کند صحبت‌های پزشکیان آن‌طور که باید نبوده اما سعی می‌کند صداقت او در صحبت‌هایش مورد اشاره قرار دهد. احمدی زیدآبادی نیز تلاش کرد صحبت‌های پزشکیان را «الگوی انتخاباتی جدیدی» معرفی کند که متفاوت از «الگوهای تجربه‌شده از سوی اصلاح‌طلبان و اعتدالی‌ها» دانست. زیدآبادی در ادامه اشاره کرد که چون رفتار روحانی «نوعی مقابله‌جویی پنهان و آشکار با کانون‌های اصلی قدرت تعبیر و تفسیر» می‌شد، پزشکیان مخصوصا روش روحانی را پی نگرفت و او این روش را «شکست‌خورده و ناکارآمد» می‌داند و به همین منظور «افراد مشتاق بالاگرفتن منازعه سیاسی بین کاندیدای ریاست جمهوری و دیگر ارکان نظام را مایوس می‌کند.» حسین مرعشی از پزشکیان حمایت کرد و گفت: «پزشکیان انسان مسلطی است و پیاده نیست. شخصیتی است که به لحاظ علمی جایگاه خود را دارد، تجربه چهار، پنج دوره مجلس را دارد، تجربه یک دوره وزارت را دارد.»

خودتان باشید آقای پزشکیان!

در سمت دیگر اما نقدهای جدی هم به اظهارات پزشکیان مطرح شد. محمدعلی آهنگران اولین حضور تلویزیونی پزشکیان را «به‌لحاظ محتواضعیف»، «شعارگونه»، «سرشار از کلی‌گویی» و «بارنگ و بویی از نگرش‌های سوسیالیستی» تحلیل کرد. جعفرزاده‌ایمن‌آبادی، نماینده مجلس دهم صحبت‌های پزشکیان را «نه چندان دلچسب» خواند که «سرعت موج به پاخاسته برای رای به او را کند» کرد. ایمن‌آبادی به پزشکیان توصیه کرد: «برادر خودت باش.» و نوشت: «مردم این پزشکیان را نمی‌پسندند، خودت باش. همان پزشکیان نترس و شجاع و طرفدار مردم.» محمود صادقی، کاندیدای ردصلاحیت شده انتخابات تیرماه نیز اظهارات پزشکیان را «پایین‌تر از حد انتظار دانست» که اگر با همین دست‌فرمان حرکت کند، «توانایی برانگیختن سازمان‌رای اصلاح‌طلبان را نخواهد داشت.» تینا امین، استاد دانشگاه نیز در تحلیل اظهارات پزشکیان، گفت: «نطق‌های کوبنده مجلس سرجای خود، اما در عرصه این رقابت، به سطح متفاوتی از استحکام رتوریکی نیاز دارید... باورتان بشود که جزء تاییدشدگان هستید.» برخی دیگر نیز نگاه او به اقتصاد را سوسیالیستی دانستند که همان نسخه پنج دهه اخیر دولت‌هاست.

او قرار نیست دوم خردادی دیگر رقم بزند

در طیف اصولگرایی نیز واکنش‌ها به صحبت‌های پزشکیان متفاوت بود. برخی اظهارات او را مورد نقد قرار دادند و آن را نشان عدم تسلط وی برمسائل اقتصادی و بی‌ایده بودن او در حوزه اقتصادی دانستند. برخی نیز به نقد اصلاح‌طلبان اشاره کردند و علت نقد آنها را رادیکال نبودن پزشکیان در مقایسه با دوم خرداد دانستند. برخی نیز تحلیل کردند که او الان بر سر یک دوراهی قرار دارد که باید انتخاب کند می‌خواهد کدام سمت بایستد؛ «کنار افراطیون اصلاح‌طلب که به دست خود بیرون رفتند» یا «انقلابی بماند و وجهه مستقل خود را حفظ کند» و با معتدلین اصلاح‌طلب کار کند. به‌طور کلی اما با نگاه به واکنش‌هایی که در فضای مجازی منتشر شده می‌توان گفت کفه نقد به اظهارات پزشکیان سنگین‌تر بوده است. برخی از اصلاح‌طلبان که تلاش کردند از او حمایت کنند هم اشاره می‌کنند که او آن‌طور که باید در اولین گفت‌وگو حاضر نشده اما هم بنا ندارد رادیکال ظاهر شود، هم نمی‌خواهد، هم اینکه این تازه اولین گفت‌وگو بود و پزشکیان هنوز فرصت دارد.

موج حمایتی اصلاح‌طلبان از پزشکیان به جامعه می‌رسد؟

اصلاح‌طلبان اگر بخواهند، پیروز انتخابات تیرماه باشند و از چنددستگی اصولگرایان به نفع خود استفاده کنند، چاره‌ای ندارند جز اینکه موج اجتماعی ایجاد کنند و بدنه خاموش را پای صندوق رای بیاورند. اگر بخواهیم با اظهارات پزشکیان در اولین گفت‌وگوی ویژه خبری، این سوال را بپرسیم که آیا امکان به وجودآمدن این موج وجود دارد، تا اینجا پاسخ منفی است. اصلاح‌طلبان بعد از تایید صلاحیت پزشکیان؛ فردی که گزینه جبهه اصلاحات بود، تلاش کردند موجی در میان اصلاح‌طلبان ایجاد کنند. حمایت چهره‌های مختلف و متفاوت اصلاح‌طلبان از پزشکیان تلاشی برای ایجاد این موج بود تا هم شکاف‌های درون اصلاح‌طلبان را کمرنگ کند هم آنها را به حضور و مشارکت در انتخابات ترغیب کند. این قابلیتی بود که پزشکیان توانست آن را ایجاد کند. اصلاح‌طلب بودن او در کنار مواضع میانه و معتدلش منجر شد هردو طیف رادیکال و عملگرای اصلاح‌طلب به یکدیگر نزدیک شوند. گام بعدی اصلاح‌طلبان، ایجاد همین موج درون جامعه و میان طیف‌های مختلف مردم است. اصلاح‌طلبان امید زیادی داشتند که می‌توانند این موج را با حضور پزشکیان ایجاد کنند اما بعد از اولین حضور پزشکیان در تلویزیون و واکنش‌ها به این اظهارات به نظر می‌رسد، بخش زیادی از این امید به ناامیدی بدل شده است. پزشکیان در اظهارات خود در مورد موضوعات اقتصادی نتوانست عدم تسلط خود به موضوعات اقتصادی را پنهان کند و این نقطه‌ضعف او به‌وضوح روشن شده است. البته اگر پزشکیان در ادامه روی نقاط قوت خود و اظهاراتش در موضوعات اجتماعی و فرهنگی تکیه کند و با رقبا وارد چالش شود، می‌توان انتظار داشت که تغییراتی در جامعه نسبت به او ایجاد شود.

دوراهی انتخاباتی پزشکیان

پزشکیان اگر بخواهد در انتخابات پیروز شود و موج اجتماعی به راه بیندازد، لازم نیست جامعه را به سمت دوقطبی ببرد و در فضای قطبی‌شده، از آب گل‌آلود ماهی بگیرد. اما در ادامه با فرض حفظ اصول و چهارچوب‌ها دو مسیر پیش‌روی او قرار دارد. او اگر همین مسیر را ادامه دهد، در موقعیت همتی ۱۴۰۰ قرار می‌گیرد؛ حمایت بخشی از بدنه اصلاح‌طلبان را از دست می‌دهد، نمی‌تواند آنها را مجاب به حضور پای صندوق‌های رای کند و از طرفی هم با حضور دیگر نامزدهای اصولگرا رای آنها را جذب نخواهد کرد. اگرچه او تفاوتی با همتی نیز دارد و آن هم این است که همتی با اتکا به تسلط خود به مسائل اقتصادی، می‌توانست نابسامانی‌های اقتصادی و مسیری که باید طی شود را به چالش بکشد. در سمت دیگر این احتمال وجود دارد که تندروهای اصلاح‌طلب تلاش کنند تا او را به سمت رادیکالیسم سوق دهند؛ موقعیتی که میرحسین موسوی در ۸۸ آن را تجربه کرد. او هیچ‌زمان حتی در مناظره با احمدی‌نژاد در خط رادیکالیسم قرار نگرفت اما مشورت دادن‌های رادیکال‌ها و حرکت دادن او به سمت تندروی از او چهره دیگری ساخت. اگرچه با توجه به سابقه و عقبه پزشکیان ظرفیت موسوی شدن در او کمرنگ است اما این احتمال نیز حذف نمی‌شود که رادیکال‌ها با تندکردن انتقادها به حرف‌ها و مواضعش، او را به سمت رادیکالیسم سوق دهند. فرض سومی نیز در این موقعیت متصور است که پزشکیان مسیر تازه‌ای در جناح اصلاح‌طلبی تعریف کند. جدای از اینکه از افتادن در دام رادیکالیسم اجتناب کند و فضای سیاسی را در مسیر رادیکالیسم نیندازد، با استفاده از ظرفیت‌هایی که دارد، سبد رای ثابتی جذب کند و آرا را بشکند و رقابت اصلی را در دوم انتخابات رقم بزند. در چنین فضایی احتمالا شانس پزشکیان برای پیروزی بر رقیب افزایش پیدا خواهد کرد.